

LECTORAAT SPORTWETENSCHAP: WAAR WETENSCHAP PRAKTIJK ONTMOET

Eén van de aanbevelingen van de commissie die vijf jaar geleden alle ALO's heeft gevisiteerd was dat er meer aandacht moest worden besteed aan onderzoek. Zo kwamen er uiteindelijk lectoren op de ALO's. In dit artikel wordt duidelijk gemaakt wat het praktijkgerichte wetenschappelijk onderzoek inhoudt en de plaats die het inneemt in Groningen. **Door: Koen Lemmink**

WAT IS HET DOEL VAN HET LECTORAAT?

Centraal uitgangspunt van het lectoraat is kenniscirculatie, het verzamelen, ontwikkelen en delen van kennis over sport, bewegen en gezondheid door middel van praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek. Door de focus op onderwijs de afgelopen decennia ontbreekt een onderzoekscultuur. Dit maakt het noodzakelijk om onderzoeksexpertise te ontwikkelen bij zowel docenten als studenten. Deze ontwikkeling is de sleutel voor de onlangs geformuleerde kernwaarden van deze opleiding namelijk: kwaliteit en innovatie, niet alleen van de opleiding maar ook van de beroepspraktijk. Een kritische, onderzoekende houding ten aanzien van vele maatschappelijke ontwikkelingen, waarbij sport en bewegen vaak als een soort wonderolie wordt beschouwd, is essentieel om onze kennis te vergroten. Anders geformuleerd: er moet een verschuiving plaatsvinden van *experience based* naar *evidence based* handelen.

WAT IS PRAKTIJKGERICHT WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK?

Praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek is het doen van onderzoek voor de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van oplossingen voor praktijkvragen die bestaan bij individuen, groepen of organi-

saties buiten de wetenschap. Vertaald naar het lectoraat sportwetenschap zijn dit dus vragen in de beroepspraktijk van de sport, zoals bij sportcoaches, leraren lichamelijke opvoeding, fitnessstrainers, gezondheidsprofessionals en sportmanagers.

Enerzijds onderscheidt dit type onderzoek zich van praktijkgericht onderzoek doordat wetenschappelijke regels worden gehanteerd, zoals het gebruik maken en ontwikkelen van theorie, in de wetenschap omschreven als een samenhangend stelsel van uitspraken waarmee empirische wetmatigheden beschreven, verklaard en voorspeld kunnen worden. Bij praktijkgericht onderzoek, een meer alledaags onderzoekend handelen, worden wetenschappelijke regels niet of nauwelijks gehanteerd omdat dit type onderzoek gericht is op het snel kunnen nemen van beslissingen in specifieke praktijksituaties. Anderzijds onderscheidt praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek zich van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek doordat het niet primair gericht is op kennisvermeerdering voor het oplossen van kennisproblemen maar gericht is op kennisvermeerdering voor het oplossen van vragen uit de beroepspraktijk.

De grenzen tussen deze typen onderzoek zijn niet scherp, maar vloeiend. Fundamenteel wetenschappelijk onderzoek zonder maatschappelijke relevantie wordt steeds meer een zeldzaamheid en praktijkgericht onderzoek zonder wetenschappelijke regels kan nuttige informatie opleveren voor het concreet maken van een praktijkprobleem waardoor het onderdeel kan uitmaken van een cyclus voor praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek. Uitgangspunt voor het lectoraat is dat het doel van het uit te voeren onderzoek gericht moet zijn op het geven van antwoorden op vragen uit de beroeps-

praktijk van de sport én dat rekening moet worden gehouden met de wetenschappelijke regels, m.a.w. het gaat dus óók om het gebruik maken en ontwikkelen van theorieën over sport en bewegen. Daardoor is de ontwikkelde kennis ook te generaliseren naar andere praktijkproblemen, zo ontstaat structureel kenniscirculatie.

KUNNEN WE HET HELE DOMEIN BEDIENEN?

Kunnen we dan door middel van onderzoek het hele domein van sport, bewegen en gezondheid bedienen?

In principe wel, maar afgezien van praktische en financiële haalbaarheid moeten kansrijke onderzoeksthema's in mijn opvatting aan drie randvoorwaarden voldoen. Ten eerste zouden thema's moeten aansluiten bij vragen die in de beroepspraktijk van de sport actueel zijn. De interactie met de beroepspraktijk moet worden versterkt om de mogelijkheden voor kenniscirculatie te vergroten. Het bestaande netwerk met bedrijven, dat vanuit sportmanagement de laatste jaren tot stand is gekomen, biedt hiervoor een goede basis. Ook de communicatie met de wereld van de lichamelijke opvoeding, de overheidsorganisaties in de sport en de sportverenigingen zou steviger moeten worden verankerd.

Ten tweede moeten thema's inhoudelijk worden gedragen en aansluiten op de expertise, behoeftes en nieuwsgierigheid van de docenten binnen ons Instituut.

Ten derde zou op deze thema's een directe samenwerking tot stand moeten worden gebracht met gespecialiseerde kennisinstellingen, zoals universiteiten, universitair medische centra of landelijke onderzoekorganisaties, zoals TNO en het RIVM.

Door het ontwikkelen van thema's die aan deze voorwaarden voldoen creëren we een structuur, waarbij het lectoraat sportwetenschap als intermediair fungeert tussen de beroepspraktijk en gespecialiseerde kennisinstellingen. Daarmee wordt een structurele verankering van onderzoek binnen ons Instituut gewaarborgd.

Ook binnen de Hanzehogeschool moet een sterkere kenniscirculatie ontstaan. Het lectoraat sportwetenschap maakt onderdeel uit van het kenniscentrum CaRES waarin wordt samengewerkt met de lectoraten transparante zorgverlening, rehabilitatie, integraal jeugdbeleid en verpleegkundige positionering en innovatie. De missie van dit kenniscentrum, het ontwikkelen van multidisciplinaire onderzoeks- en innovatieprojecten op de grensvlakken van de participerende lectoraten, sluit naadloos aan op de visie van het lectoraat sportwetenschap.

Overigens moet worden opgemerkt dat het onderscheid tussen hogeschool en universiteit in Nederland geen gemeengoed is in Europa maar juist een uitzondering. Dit illustreert het belang van internationalisering. We kunnen leren van buitenlandse onderwijsinstellingen voor de sport waar onderzoek vrijwel altijd onderdeel uitmaakt van het curriculum.

Anderzijds is het niveau van het sportonderwijs en -onderzoek in Nederland van een dusdanig hoog niveau dat wij buitenlandse onderwijsinstellingen ook wat te bieden hebben. Samenwerking met een select aantal kwalitatief goede buitenlandse onderwijsinstellingen in de sport met uitwisseling van zowel docenten, studenten als onderzoekers is hiervoor een ideaal toekomstscenario.

Onderzoek kleutergedrag

FOTO: ANITA RIEMERSMA

WAT ZIJN KANSRIJKE THEMA'S VOOR HET LECTORAAT?

Kansrijke thema's zijn te clusteren in twee deelgebieden, *sport en gezondheid* en *sport en ontwikkeling*.

Managementvraagstukken in de sport hebben een andere dimensie en zouden idealiter moeten worden gekoppeld aan thema's en projecten in de zojuist beschreven deelgebieden. Vooral thema's binnen het deelgebied sport en gezondheid bieden daarvoor veel aanknopingspunten. Zo spelen managementvraagstukken als haalbaarheid, organisatiestructuur en kwaliteitsbewaking, een belangrijke rol bij het ontwikkelen, uitvoeren en evalueren van bewegingsinterventies gericht op gezondheid van diverse doelgroepen in verschillende settings. Samenwerking tussen sportmanagers en sportgezondheidsprofessionals in onderzoek kan daarbij zeer vruchtbaar zijn en leiden tot innovatieve kennis. Dit is overigens ook al goed zichtbaar in het huidige curriculum ten aanzien van onderzoek. Binnen het deelgebied sport en ontwikkeling bieden thema's rondom prestatiesport goede mogelijkheden om managementvraagstukken te includeren.

Sport en gezondheid

Het deelgebied sport en gezondheid omvat thema's waarbij het gaat om de wederzijdse relatie tussen sport en gezondheid. Voor dit deelgebied is een versterking van de samenwerking met verschillende afdelingen van het Universitair Medisch Centrum Groningen een logische stap. Thema's binnen dit deelgebied zijn o.a. het stimuleren van een actieve leefstijl bij kinderen, werknemers en ouderen, counselingprogramma's gericht op het bevorderen van gezondheid van mensen met verhoogde risico's op chronische ziekten of aandoeningen, het longitudinaal volgen van kinderen en volwassenen om de relaties tussen bewegen, fitheid en gezondheid te analyseren en het ontwikkelen van preventie- en herstelprogramma met betrekking tot sportblessures. Dit laatste thema zou ook de samenwerking met de in dit gebouw aanwezige fysiotherapiepraktijk kunnen stimuleren. Twee thema's wil ik expliciet toelichten.

Ten eerste sport- en bewegingsprogramma's voor kinderen met overgewicht of om overgewicht te voorkomen, een onderwerp waar heel Nederland mee bezig lijkt te zijn maar waarbij nauwelijks vooruitgang wordt geboekt. Hoe vreemd is het dan niet dat als we dit probleem met zijn allen constateren er tegelijkertijd op steeds meer scholen bewegingsonderwijs wordt geschrapt en minder vaak vakdocenten voor de klas staan. Dat mag de overheid zich aanrekenen ondanks nieuwe initiatieven zoals de combinatiefuncties school en sport? De expertise over bewegings- en voedingsinterventies binnen de hogeschool gekoppeld aan de wetenschappelijke kennis over gedragsverandering bij de Rijksuniversiteit Groningen geeft enorme mogelijkheden om in de schoolsetting vernieuwend te zijn op dit thema. Een Europese aanvraag op dit thema wordt momenteel voorbereid. Nederland vergrijsst en het aantal Nederlanders met chronische ziekten of aandoeningen neemt hand over hand toe. Vanuit de wetenschappelijke literatuur weten we dat sport en bewegen een enorme potentie heeft om het ontstaan van

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Onderzoek naar materiaal

diverse ziekten en aandoeningen, zoals hart- en vaatziekten, diabetes en verschillende vormen van kanker, te voorkomen maar ook het verloop ervan in gunstige zin te beïnvloeden. Het ontwikkelen en evalueren van sport- en bewegingsprogramma's voor mensen met een verhoogd risico voor het ontwikkelen van chronische ziekten of aandoening is een kansrijk thema om binnen het lectoraat te ontwikkelen. Het project bewegen op recept, een combinatie van een bewegings- en voedingsprogramma voor mensen met verhoogde gezondheidsrisico's, via huisartspraktijken geïnitieerd, wordt momenteel samen met het lectoraat Transparante Zorgverlening en de afdeling Sportgeneeskunde van het UMCG voorbereid en ondersteund door een ziektekostenverzekeraar. Vanuit de Plint, een prachtige multifunctionele ruimte in de nieuwbouw, zal de counseling worden uitgevoerd.

Sport en ontwikkeling

Het deelgebied sport en ontwikkeling omvat thema's waarbij het gaat om de wederzijdse relaties tussen sport, motorische ontwikkeling en prestaties. Op dit deelgebied ligt intensivering van de samenwerking met het Centrum voor Bewegingswetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen voor de hand. Ik wil drie thema's expliciet toelichten. Een doorlopend thema heeft betrekking op de invloed van sport en bewegingsonderwijs op de motorische ontwikkeling van reguliere schoolkinderen, maar ook van kinderen met een visuele of auditieve beperking. Deze samenwerking tussen Bewegingswetenschappers en docenten van het Instituut voor Sportstudies wordt gecontinueerd en geïntensiveerd. Dit thema kan worden beschouwd als een voorbeeld van hoe het lectoraat als intermediair kan fungeren tussen de beroepspraktijk, dat wil zeggen de scholen en een gespecialiseerde kennisinstelling, de Rijksuniversiteit Groningen. Ontwikkeling van specifieke onderzoeksexpertise binnen het lectoraat zou deze positie als intermediair kunnen versterken. Een tweede thema binnen dit deelgebied betreft didactische aspecten van bewegingsonderwijs en sporttraining. Vanuit het concept 'Teaching Games for Understanding', een didactisch concept dat vrij vertaald *slim leren spelen* nastreeft, bestaat een vruchtbare internationale samenwerking vanuit dit Instituut. De wetenschappelijke onderbouwing van dit

concept en aanverwante concepten is echter nog beperkt maar biedt wel veel perspectief om verder te ontwikkelen. Dit kan niet alleen vruchten afwerpen voor vernieuwingen in het bewegingsonderwijs maar zeker ook in de sport. Een derde thema betreft het optimaliseren van training- en wedstrijdprestaties met het accent op balteamsporten. Niet alleen omdat ik zelf al jaren onderzoek doe op dit thema en leiding geef aan een aantal promovendi binnen de universiteit, maar ook omdat het landelijke stimuleringsprogramma voor innovaties in de sport, genaamd INNOSPORT, vanuit het Ministerie van Economische Zaken gefinancierd, mogelijkheden biedt om praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek samen met de sport EN met bedrijven op te zetten. Het ontwikkelen van nieuwe methoden om wedstrijden en trainingen te analyseren, uitmondend in innovatieve producten en diensten om sportcoaches te ondersteunen is een mooi voorbeeld van samenwerking in de driehoek kennisinstelling, sport en bedrijven.

De zojuist beschreven thema's zijn niet uitputtend en er zijn mogelijkheden voor nieuwe thema's en projecten mits ze aan de eerder geschetste randvoorwaarden voldoen. Ook de grenzen tussen thema's zijn niet altijd eenduidig. Een mooi voorbeeld hiervan is het Groninger Sport Model, een bewegingsstimuleringsproject om kinderen het liefst elke dag te laten bewegen, zowel binnen als buiten school. Hierbij wordt Instituutsbreed samengewerkt omdat het zowel gaat om bewegingsonderwijs en de motorische ontwikkeling van kinderen maar ook om sportactiviteiten en gezondheidbevordering. In die zin kan dit project worden beschouwd als een voorbeeldproject. Een onderzoek naar de effectiviteit van het Groninger Sport Model wordt momenteel vanuit het lectoraat voorbereid.

WAAR GAAN WE DIT ONDERZOEK UITVOEREN?

Veel onderzoek van het lectoraat zal worden uitgevoerd in de beroepspraktijk van de sport, dus op scholen, in medische centra, in sportgezondheidscentra en bij sportclubs. Daarnaast zal onderzoek worden uitgevoerd in het nieuwe gebouw van het Instituut voor Sportstudies. Deze accommodatie is daarvoor toegerust met moderne meet- en analysefaciliteiten, het 'sports field lab'. Deze faciliteiten hebben betrekking op een trainings- en gezondheidscentrum, een multifunctionele testruimte voor het meten van conditionele eigenschappen, een sporthal, gymzaal en zwembad die voorzien worden van videocamera's en videoanalyse-tools voor bewegingsregistratie en tactische analyses. Bovendien wordt een krachtplaat aangebracht in de gymzaal voor het meten van fysieke belasting van bv. springen, richtingsveranderingen en sprinten. Bij de ontwikkeling zijn diverse bedrijven betrokken die in dit 'sports field lab' producten en diensten zullen gaan ontwikkelen. Ook samenwerking met de school of ICT op het terrein van het ontwikkelen van intelligente sensoren en software voor gebruik in de sportpraktijk maakt hier onderdeel van uit. Er worden verschillende concepten ontwikkeld om het gebruik van deze voorzieningen voor sporters toegankelijk te maken, zoals *meet- en measure stages*, waarbij individuele sporters of sportteams elkaar ontmoeten waarbij het accent specifiek ligt op het 'doormeten' van

sporters en teams op verschillende prestatie-indicatoren. Andere concepten waaraan wordt gewerkt zijn het wetenschappelijk testen van nieuwe sportproducten en diensten voor bedrijven en het beantwoorden van concrete vragen uit de sportpraktijk via internet. Dit soort concepten is bij uitstek geschikt om studenten kennis te laten maken met onderzoek.

WAT GAAN WE IN HET ONDERWIJS MERKEN VAN DEZE ONTWIKKELINGEN?

De ontwikkeling van een leerlijn sportwetenschap is essentieel. Momenteel zijn alle modules die met onderzoek te maken hebben geïnventariseerd en wordt getracht, samen met alle betrokkenen, een leerlijn rondom onderzoek te ontwikkelen waarbij basisvaardigheden voor onderzoek worden aangeleerd aan alle studenten. De discussie over de minimumeisen die hieraan gesteld mogen worden speelt niet alleen in ons Instituut maar is ook landelijk zeer actueel. Het unieke van ons Instituut is dat de aanwezige meet- en analysefaciliteiten van het 'sports field lab' fantastische mogelijkheden bieden voor bestaande onderwijsmodules maar ook nieuw te ontwikkelen modules.

De nieuwe leerlijn zou ook de route naar bewegingswetenschappen als vervolgopleiding beter en korter kunnen maken. In de toekomst zou mogelijk een master sportwetenschap kunnen worden ontwikkeld samen met bewegingswetenschappen, waarbij een éénjarige hogeschoolvariant gericht is op het opleiden van een sportprofessional met een specialisatie in praktijkgericht wetenschappelijk onderzoek en een tweejarige universiteitsvariant gericht op het opleiden van pur sang sportwetenschappers.

Kennis over onderzoek kan ook een rol spelen in nieuwe sportopleidingen. De topcoach 5 opleiding, de hoogste opleiding voor sportcoaches in Nederland is vanuit dit Instituut samen met de Hogeschool van Amsterdam ontwikkeld en is hiervan een goed voorbeeld omdat een module onderzoek in deze opleiding door Groningse sportwetenschappers is ontwikkeld. Plannen voor de ontwikkeling van een opleiding voor talentcoach en de ontwikkeling van regionale opleidings- en trainingscentra voor jeugdige talentvolle topsporters, zogenaamde CTO's, moeten uiterst serieus worden onderzocht vanuit Groningen, zeker door de aanwezigheid van een succesvolle LOOT-school, een verticale onderwijskolom voor de sport van MBO tot universiteit en veel onderzoeksexpertise op het gebied van talentherkenning en -ontwikkeling. Bovendien passen deze initiatieven uitstekend in de nieuwe visie van de stad met als slogan: *Groningen, City of Talents*.

Noot

Dit artikel is een bewerking van de door dr. Koen A.P.M. Lemmink op 19 maart 2008 uitgesproken rede bij zijn installatie als lector Sportwetenschap bij het Instituut voor Sportstudies, Hanzehogeschool Groningen.

Correspondentie: k.a.p.m.lemmink@pl.hanze.nl